

تاریخ عثمانی انجمنی

۱ تشرین اول
۱۳۳۲

بدیعی سنه
نومبر ۴۰

مجموعہ سی

ممالك عثمانیهده طباعتك قديمی

تاریخ عثمانی انجمنی مجموعه سنك برنجی جلدینك اوچنجی جزؤنده
[صحیفه : ۱۷۸] صنعت طباعتی ممالك عثمانیهده تأسیس ایدن (ابراهیم
متفرقه) حقنده متوفی دو قنور (قره چون) طرفندن یازلش بر مقاله
موجوددر . بو مقاله دن ملهم اولان (میستاکیدیس) اقتدی دخی
(حکومت عثمانیه طرفندن ایلك تأسیس اولئان مطبعه) عنوانیه دیگر
بر مقاله یاز رق [تاریخ عثمانی انجمنی مجموعه سی، جزؤ ۵، صحیفه : ۳۳۲]
بونده ابراهیم متفرقه نك تأسیساتی و وجوده کنیردیکی مطبوعه لری توضیح
ایدلکه بر ابر بوندن اول ممالك عثمانیهده اصول طبعتك موجود اولدیغه
دائر بعض فقره لرده درج ایدلشدر .

بو فقره لرده ویریلان معلوماتدن اون بشنجی عصر میلادی [طقوزنجی
عصر هجری] طرفنده استانبولده صنعت طباعت اجرا ایدلش اولدینی
و یازید نانی طرفندن اصدار و سلیم اول جانبندن م ۱۵۱۵ ؛ ۹۲۱ ه
تجدید ایدیلان بر اراده اوزرینه طباعت ایله اشتغال جزای اعدام ایله
منع ایدلدیکی یازلدقن صکره م ۱۴۹۰ ه ۸۹۶ تاریخنده استانبولده
(تاریخ عبرانی) نامنده بر اثر باصلمش اولدینی و آثار سائر م ۱۴۹۲
ه ۸۹۸ تاریخندن م ۱۵۹۸ ه ۱۰۰۷ تاریخنه قدر انتشار ایتدیکی
و م ۱۶۹۸ ه ۱۱۱۰ تاریخنده ارنیلر طرفندن مطبعه تأسیس تئبث
اولنش ایسهده عقیق قالدینی اکلاشلمقدهدر . مقاله نك بوندن صکره سی
متفرقه ابراهیم اقتدینك تئبثاتنك نتایجنه دائردر . بختمز ممالك عثمانیهده
طباعتك قدمنه عائد اولدینی جهته یالکز ابراهیم متفرقه دن یعنی م ۱۷۲۶

۸ ۱۱۳۹ دن اولکی مطبعه جیلنگك تدقیقه اشتغال ایدیلرک بو نتایجدن بحث اولمیه جقدر .

مینا کیدیس اقدینک ویردیکی شو ایضاحادن بشقه سائر ارباب تدقیق طرفندن ویریلان معلوماته کوره کرک درساعتده کرک دیگر ممالك عثمانیه ده مطبعه جیلک اولجه تأسیس ایدلش اولدینی کبی بالخاصه اوروپا ممالكنک بمضارنده حروف شرقیه ایله اجرای طبعیات ایدلکی مفهم اولمقده در .

مرحوم ابوالضیا توفیق بکک مطبعه جیلغه دائر یازدینی مقالاتده قارل قاوولملاک تاریخ طباعتدن اقتباساً م ۱۵۱۴ هـ ۹۲۰ تاریخنده ایتالیا ده قانوقصبه سنده ودرت سه صکره وندیکده و م ۱۵۷۸ هـ ۹۸۶ تاریخنده روماده و م ۱۵۹۵ هـ ۱۰۰۴ تاریخنده ویانه ده حروف شرقیه ایله اجرای طباعت ایدن مطبعه لر کشاد اوله رق فرقان عظیم وامثال میدانی کتابی و خرسیتانلقه متعلق بعض آثارک عربی وفارسی لسانلری ایله طبع ایدلش اولدینی بیان ایدلشد.

بوخصوصده عثمانلی آثار تاریخی سی ساکت اولدینی حالده مدق شهر مصطفی پاشا مرحومک نتایج الوقوعاتنده صحیفه ۱۳۰ [جلد ثالث] شو : « فی الاصل اوروپالی اولوب اهتدا ایدن متفرقه ابراهیم اقدینک همته صنعت طبع و تمثیل دخی احداث اولنوب خلیجه کتاب باصلدی لکن سلطان مراد ثالث عصرنده بر اجنبی ترکیه حروف ایله کتاب طبع ایتک و کرک رسومندن معاف طوثلوق اوزره رخصت استدعا ایدوب مساعدیه بی حاوی فرمان ویرلش اولدیفندن طقوز یوز طقسان آلتی تاریخنده واصف تاریخی هجمنده بر کتاب باصمش وفرمان عالی مذکور ی دخی دیباچه سه عیناً یازمش اولمقله بر نسخیه شیخ الاسلام اسبق حسام افندی مرحومده منظور فقیر اولوب فقط اسی وقتنی قندن اولدینی خاطرده قالدی . دیمک ایسترم که فن طبع اشو ابراهیم

افندیدن یوز اللی سه اول ترکستانده حاصل اولمش اینده ایلرولیه -
 مامشدر. « فقره ایله طباعتک ممالک عثمانیهده قدمنی بیان ایلدیکی
 کورلمکدهدر .

بوندن بشقه تاریخ بچوینک مطبعه عامره طبعتک برنجی جلدینک
 ۱۰۷نجی صحیفه سنده یازیلان شو د وکفارک باصنه خط ایله کتابت ایجادلری
 غریب صنعتروالحق اوزکه ایجاددر . ولادت عیسی علیه السلام نه ۱۴۴۰
 تاریخده مایانسی نام شهرده ایوان کوتنبرک نامنده برحکیم ایجاد ایندوکنی
 یازمشلر اول زماندن بوتاریخجه کلنجه ایکی یوز ییل اولمشدر . کفارک
 جمیع کتبی باصنه خط ایلهدر . اگرچه ابتدا برکتاب باصدیرلق مراد
 اولنه یازملق قدر حروفین یرلو یرینه وضع ایتمکده و دیزمکده صموبت
 واردر . صکره دیلرسه فرضا بیک کتابی قتی زمان قلیله باصدیرمق
 اولور . بیک جلدک بر جلد خطی قدر زحمتی اولمز . « عبارده ایلهده
 طباعتک وجودندن خبر ویرلمکدهدر .

حالبوکه کرک ممالک اجنیهده باصیلوب داخل ممالک عثمانیه کتیریلان
 ویا ممالک عثمانیه داخلنده احداث ایدیلان مطبعه لرده طبع ایدیلان پک
 جوق آثار مطبوعه بولدینی دسترس اولندجه اکلاشلمقده اولدینی
 حالده بونلرک تاریخجه دائر معلومات آله مامسی شایان اسف اولوب بوايه
 وجوه تاریخیه تک یالکرو قایع سیاسیه ایله علاقه دار اولوب تاریخ اجتماعی
 ومدنییه اهمیت عطف ایلاملرندن ایلرو کلشدر .

مظلم کوریشان بویحنک تنویری ایچون الله بولسان شو معلومات
 ناقصه یه کوره سلطان یایزید ثانی زمانندن بری طبع و مطبوعات ممالک
 عثمانیه یه عیان اولدینی بلا اعتراض قبول ایدلک ضروری ایهده کرک
 بادشاه مشارالیهک، کرک خلقی باهرالشرقک و آنلرک اخلاقک فن طبعی منع
 ایتک ایچون فرمانلر اصدار ایلدکلری بر وثیقیه استاد ایتدکجه قبول
 ایدلک طوغری اوله میه جقدر .

الدّه موجود اولان دیوان هایون قیودینه نظرأ ۹۹۱ تاریخندن دها
ایلرو کچرک تدقیقانه بولنق اوزماندن اولکی دفاترک موجود اولمامسی
سیله قابل اولمدینندن ذکر اولنان اعدام تهدیدینی حاوی فرمانی بو
قیودات ایچنده بولق مستحیلدر . بویله بر فرمانک موثوق اوله رق
موجودیتی تعین اولندقجه پادشاهان عظامک معارفورولکده شویله بر
تقیصه شدتکارانه اختیار ایلدکلرینی قبول ایتماک ضروریدر . باخصوص
مصطفی پاشا مرحومک بحث ایلدیکی سلطان مراد ثالث فرماننده اراؤه
اولنان حمایتکارلق بونک عکسّی اثبات ایلکده در .

اساتذه مدققین عثمانیه دن علی امیری اقدی حضرتلری ذکر اولنان
فرمانک مندرج بولدیغی بر مطبوع کتابی ونیقه اوله رق اراؤه ومطالعه
واقعه بی تأیید بیورمشلردر .
کتاب مذکور دیباجه سنده :

کتاب تحریر اصول لاوقلیدس من
تألیف خوجه نصرالدین الطوسی

عنوانی حائزدر . فقط زرده طبع ایلدیکنه دائر اوزرنده بر قید
بولنه مامشدر . حروفاتی معلوم اولان حروفات عتیقه رسمنده وشمیدیکی
اون آلتی بونطو جسامتده در .
ایلك صحیفه ده سلطان مراد ثالث فرمانی مندرجدر .
فرمان شودر :

هذ صورت امر پادشاه اسلام السلطان ابن السلطان
السلطان مراد خان

مفاخر الامراء الکرام مراجع الکبراء الختام اولوالقدر والاحترام
المختصین بمزید عنایت الملك العلام ممالك محروسده واقع اولان سنجاق

بکری وقودانلر دام عزهم ومفاخرالقضاة والحکام معادن الفضایل
والکلام ذکر اولنان یرلرده اولان قاضیلر زید فضلهم توقیع رفیع هایونم
واصل اولیجق معلوم اولاکه ممالک محروسده تجارت ایدن افرنج
تاجرلرندن داندکان فرمان هایون برانتون واوراسیو ولد باندیجی نام
بازرکانلر درگاه معلومه کلوب ولایت فرنکستاندن تجارت ایچون بعض
متاع و عربی و فارسی و تورکی یاصمه بعض معتبر کتابلر و رساله لر کتوروب
ممالک محروسده کندی حاللرنده بیع و شرا ایدرلر ایکن بعض کمنه لر
یولده وایزده واسکله و معبرلرده فضولی یوکلرین ییغوب دنکلرین بوزوب
ایچندن بکندوکلری اقشه و سائر اتمه قمی آقچه سوز و جزوی بها
ایله جبراً آلوب و سزده عربی و فارسی کتابلر نیلر دیو تجارت ایچون
کتوردکلری جیع کتابلری اللرندن آلوب بهاسن و یرمیوب و کندولرک
و وکیلرینک و آدملرینک بیع و تجارتلرینه مانع اولدقلرین بیلدروب
من بعد امن وامان اوزره کلوب کیدوب کندو حاللرنده تجارت
اتدوکلرنده بر فرد دخل آلمیوب مفت و مجاناً متاعلری آلمیوب و یوکلری
بوزلمیوب منع اولمقی بابنده حکم هایونم طلب ایتدوکلری اجلدن بیوردمکه
حکم شریفله هر ققکزک تحت حکومتده داخل اولورلر ایسه یولده
وایزده و منازل و مراحلده واسکله لر و معبرده کندو حاللرندن امن وامان
اوزره بیع و شرا و تجارت ایدرلرکن خارجدن بر فردی متاعلرینه دخل
ایتدیرمیوب و صاحبک رضاسی اولمدین جبراً بر نسنه لرین و اومقوله
کتابلرین غصب ایتدیرمیوب هر نه آلورلر ایسه حسن رضالریله بیع
ایدنلر دن تمام بهالریله آلدیروب آقچه سوز و یا اکیک بها ایله جزویدن
وکلیدن بر نسنه لرین آلدیرمیوب من بعد مذکوران بازرکانلره و وکیلرینه
و آدملرینه شرع شریفه و عهدنامه هایونه مخالف اصلا و قطعاً کمنه
دخل و تجاوز ایتدیرمیه سز ممنوع اولمیوب عناد و مخالفت ایلنلری اسالریله
یازوب عرض ایله سز بو خصوص ایچون تکرار شکایت ایدریمیه سز

شویله به سز و بعدالیوم بو حکم شریفی اللرنده ابقا ایدوب علامت
شریفه اعتماد قلاسز X تحریراً فی اوایل ذی الحج سنه سه و تسعین
و تسعمایه X محروسه قطنطینه

بو فرمان مفادینه نظراً ه ۹۹۶ تاریخندن مقدم ممالك عثمانیه خارجنده
حروف شرقیه ایله طبع اولسان کتابلرك مملكت داخلنده انتشارینه
قارشو ایقاع ایدیلان مانعتك ازاله سی امر اولندیغی آ کلاشلقمده در .
مصطفی پاشا مرحومك نتائج الوقوعات بحث ایلدیگی کتاب و فرمانك بو
کتاب و فرمان اولدیغنده شبه ایدیه من . زیر نتائج الوقوعات ۹۹۶ تاریخلی
فرماندن بحث ایتمکده در . بو فرمانك تاریخیه ده ۹۹۶ در . او عصره کوره
بیوک بر مسئله اولان بویه ایشه دائر عینی سه ظرفده ایکی فرمان
اصدار ایدلسه احتمال ویریه من . حقیقه فرمانی حاوی اولان کتابده
واصف تاریخیه هجمده بر مجله در . پاشا مرحوم بو کتابی کورمش اولمق
محتملدر . بحث ایلدیگمز کتاب الیوم امیری افندی حضرتلرینك همتله
تأس ایدن ملت کتبخانه نك جارالله افندی قسمنده در . شو ذکر
اولسان وثیقه ۹۹۶ تاریخندن اول حروف شرقیه ایله تورکجه کتاب
باصلا دیغنی مثبت اولوب آندن اول فارسی و عربی لسانلری اوزربنه
طبع واقع ایهده تورکجه ده دائر بشقه برقید اولمديغندن تورکجه طبع
حقنده فرمان مزبور ی ایلک وثیقه اوله رق قبول لازمدر . فقط بونکله
ممالك عثمانیه داخلنده تورکجه طبع اجرا ایدلیکنه قناعت کتیریه من .
ذکر اولسان کتبخانه ده ۱۵۹۳ م و ۱۰۰۲ ه تاریخنی حاوی

و کتاب القانون فی الطب

لابو علی الرئیس ابن سینا

وهی خة کتب

من بعض تألیفه وهو علی المنطق

وعلم الطبیعی و علم الکلام

عنوانی حائز و

لاتیو غرافی مدهی سه آ

روما

آدرسی حاوی دیگر بر کتاب موجود در که الیوم اون ایکی بونطو
جاستنده حروف ایله قرقر سطرلق بیک صحیفه قریب جیم بر جلد
اوله رق طبع ایدلشد. عربی العبارة اولان بو کتاب حروف شرقیه ایله
ممالك اجنیه ده چوق زمان اول اجرای طباعت ایدلدیکنک شاهدیدر.
فقط بونلرک هیچ بری ممالك عثمانیه ده مطبعه جیلنک مبدئه دأر
بر فکر ویره من .

ینه مزبور کتبخانه ده، دیباچه سنده شو :

الانجیل الشریف الطاهر والمصباح
المیز الزاهر طبع حدیثاً بمدينه
حلب المحییه سنه الف وسبع ومایه سنه مسیحیه

۱ ۷۰۰ ۶

عبارة مندرج اولان دیگر بر کتاب موجود در که ابراهیم متفرقه دن
اول ممالك عثمانیه ده طبع اجرا ایدلدیکنک ناقابل انکار دلیلدر . بو
کتابک تاریخی هجرت اعتبارله ۱۱۱۸ تاریخته تصادف ایدر که دارالطباعة
عامره دن یکرمی بر سنه اول دیمکدر .

شو ایضاحاته کوره ابراهیم متفرقه دن اول طباعت ممالك عثمانیه ده
اثبات قدم ایلکده و ممالك اجنیه ده ایسه چوق زمان اول وجود بولدی
و حروف شرقیه ایله کتاب باصلدیفی کورلمکده ایسه ده ملک عثمانیه
ایلك طباعتک تاریخی هنوز مجهول بولنمده در . برده ذکر اولنان
طبوعات فارسی و عربی لسانلری اوزرینه اجرا ایدلش اولدیقندن

تورکی العبارة کتاب طبعی منحصراً ۱۱۳۹ تاریخده کی تشبثدن اوله
کجه مامکده در. شو تقدیرده طباعتك ممالك عثمانیه ده قدمی درکار و ابراهیم
متفرقه نك تشبثاته تقدیمی آشکار ایسه ده بو حال ابراهیم متفرقه نك
شان همتنه قیصه تشکیل ایده منر. زیرا اوزمانه قدر باصیلان کتابلرک
جمله سی عربی و فارسی لسانلری اوزرینه اولوب داخل مملکتده تورکجه
کتاب باصلدیفنه دائر هیچ بر اماره کوریه مدیکندن منحصراً تورکجه
اجرای طباعت ابراهیم متفرقه طرفدن اجرا ایدلش اولسی قبول
ایدیلک لازمدر.

شو حالده ابراهیم متفرقه نك همت و تشبثاتی وقایع ملیه منرک اک
شایان توقیر اجراآت معرفتدن اولدینی جهته مشارالیهک نامی الی الابد
مملکتك تاریخ عرفاننده پایدار قاله جقدر.

افضل الدین